

A középkorvégi Magyarországról

Ludovicus Tubero: Kortörténeti feljegyzések (Magyarország), Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 4, ford. és kiad.: Blazovich László és Sz. Galántai Erzsébet. Szeged, 1994. 403 old.

Közismert, hogy a szegedi JATE kertében és vonzáskörében egy jeles mediévalisztikai műhely tevékenykedik részben szoros kapcsolatban egy ugyancsak számottevő eredményeket elért bizantinológiai iskolával (Szádeczky-Kardoss Samu, Olajos Teréz). Különleges súlyt ad ennek a műhelynek az a tény, hogy nem éri be a viszonylag kisebb munkával járó, de látványosabb eredményeket ígérő monográfiák, tanulmányok és tanulmánykötetek közreadásával, hanem vállalja mind a források közzétételét, mind fordításban való megjelentetését, ami igen fáradságos eljárás, s ugyanakkor sajnos Magyarországon még többnyire nincs meg az ennek megfelelő elismertsége, megbecsülése, holott Nyugat-Európában az ilyen tevékenység rangja mindig is megvolt, miként egyébként nálunk is a múlt század folyamán, illetve századunk első felében. Égető tudományos követelmény és elvárás, hogy a tudományos megalapozottságú forráskiadás és -fordítás nálunk is elnyerje az őt megillető megbecsülését.

Érvényes ez a megállapítás Blazovich László és Sz. Galántai Erzsébet tevékenységére is, akik már régóta rendszeresen végzik fontos latin nyelvű középkori forrásaink magyarra történő tudományos igényű átültetését. Még 1985-ben közzétette ugyanis tőlük az Európa Kiadó Ransanus *Epithome rerum Hungararum*ának megbízható magyar nyelvű változatát (A magyarok történetének rövid foglalata), amelynek alapjául az ugyancsak a szegedi iskolából kinőtt Kulcsár Péter elismert latin nyelvű edíciója szolgált. Mint ismeretes, Ransanus munkája Mátyás királlyal bezárólag foglalta össze *Annales*e 61. kiegészítő könyveként Magyarország történetét, s voltaképpen ezt a bemutatást folytatta a dalmát történetírő, Ludovicus

Tubero (másképp: Cerva, de Cerva, Cervarius, Cervinus, Crijević) egyfajta Közép-Európa történetbe ágyazva az 1490 és 1522 közti magyar eseményeket, miként arra már a munka latin nyelvű címe is utal: *Commentariorum de rebus suo tempore, nimirum ab anno Christi MCCCCXC-mo usque ad annum Christi MDXXXII. in Pannonia et finitimis regionibus gestis libri XI.* Sajnos, ebben az esetben nem állt a fordítók rendelkezésére egy olyan modern latin kiadás, mint Ransanus esetében, lévén, hogy Tubero munkájának máig legjobb edíciója még 1764-ből Bod Pétertől való a Schwandtner-féle SRHVG-ben. Ez a körülmény amennyire nehezítette a fordítók tevékenységét, annyiban elő is segítette munkájuk eredetiségét és értékét, minthogy számos helyen maguk javították a szöveget, főképp a személynevek olvasatait korrigálva. A munkának pusztán a magyar vonatkozású fejezeteit közzétevő kiadásban a mű alapvetően igen jó, élvezetes stílusban olvasható, az értelmezés szinte mindig korrekt, sőt alkalmanként a tudományos interpretáció igényeinek is eleget tesz. Csak emeli a kötet értékét egyfelől a szakszerű bevezetés, másfelől pedig a szakmai elvárásokat magas fokon kielégítő jegyzetanyag. Mindez nem meglepő, hiszen mindkét szerző és fordító már más munkáiban is behatóan vizsgálta L. Crijević Tubero munkásságát.

A fordítók és a magyarizálók teljesítményét vizsgálva külön kiemelném, hogy Ransanus, valamint Tubero átültetése során két eltérő historiográfiai műfaj tolmácsolására kellett vállalkozniuk. A szicíliai domonkos rendi szerzetes az alapvetően liviusi hagyomány jegyében készítette el a maga *epitomá*ját, ami mutatja, hogy ő a középkori *compendium*-irodalmat igyekezett hozzákapcsolni a gyakran önálló irodalmi kvalitásokat felmutató ún. Livius-kivonatoló irodalomhoz, amely azonban valójában ritkán érte be a megadott szerző szolgai összefoglalásával. Ransanus sem érte be Thuróczy krónikájának rep-

rodukálásával, hanem a közvetlen liviusi irodalmi hagyomány ismeretében sok más forrásból is merített. Ehhez Iordanes ismeretén kívül érdemes lenne egyszer alaposabban megvizsgálni a szicíliai történetíró kapcsolódását egy olyan antik „Livius-kivonatolóhoz” is, mint amilyen Florus, akinek címadásához Ransanus már műve címével is közvetlenül kapcsolódni látszik.

Blazovich és Sz. Galántai helyesen ismerik fel, hogy Tubero inkább már a Caesar-féle *commentarius*, feljegyzés műfajához kapcsolódik, ám azért Sallustiuson kívül itt sem hanyagolható el a liviusi beütés sem, gondoljunk csak a számos kitűnő portréra, ill. kitérőre, valamint a morális megalapozottságú organikus történelemábrázolásra. Ebben a vonatkozásban is érdemes lenne megvizsgálni Florus hatását is, hiszen tudjuk, hogy a középkori Dubrovnikban, Raguzában megvolt e történetírónak egy mára sajnos már el-

veszett kézírata. Ebben a tekintetben sokat segíthet a latin nyelvű párhuzamos helyek tudományos igényű egybevetése úgy, ahogy ezt a szerzők Sallustius kapcsán teszik.

Ha a további lehetséges források ilyen jellegű tisztázása megtörténik, akkor még jobban értékelhetővé válik Tubero történelemfelfogása, amely olyan sok érdekes adatot, eszmefuttatást tartalmaz a népjoggal, a monarchiával, az alattvalók és az uralkodó viszonyával, a főnemességgel, az egyházzal és a népkarakterológiával stb. összefüggésben.

Hasznos a munkához csatolt német és szláv nyelvű összefoglalás. Kár, hogy itt ugyanúgy előfordul néhány sajtóhiba (pl. vahnimmt, entschprechend), mint a magyar szövegben. Egy újabb kiadás esetében, amelyre méltó ez a vállalkozás, az efféle kisebb szépségfogyatékoságok könnyen eltávolíthatók lesznek.

Havas László